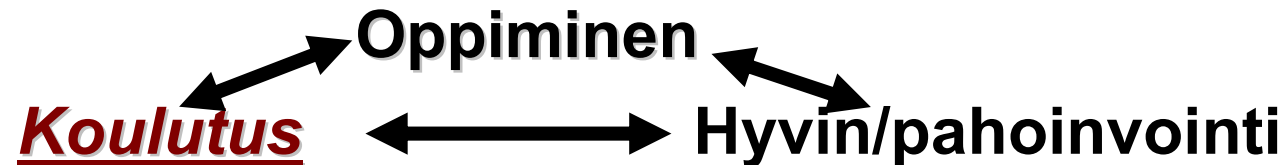

Miten ehkäistä nuorten pahoinvointia?
Opiskeluhuollon palvelut

Matti Rimpelä
Lahti 10..2.2010

Aluksi kaksi väitettä:

1. Nuoren kehityksen tärkein prosessi on

(Koulutuksen kautta kulkee noin 80 % julkisen vallan nuoriin suuntaamista voimavaroista)

2. Olennaista ei ehkäisy vs. hoito, vaan

kehitysyhteisöjen vahvistaminen ja kumppanuus

vs.

asiakas/onelma-keskeiset palvelut

(Nuorilla kaikki hoito on myös ehkäisyä!)

"Oppilas- ja opiskeluhuolto"?

"Oppilas- ja opiskeluhuoltopalvelut"?

- **Käsitteinä epäselviä, ei yhteistä tulkintaa**
 - Vanhemmat Turussa
 - Opettajat
- **Useita lakeja**
 - Koululait, erilaisia määrittelyjä 2003->
 - Kansanterveyslaki 1972->
 - Lastensuojelulaki 1990->
 - Terveysuojelulaki
- **Työryhmät, lausunnot 2006 ja 2009:**
 - Opas ja laki selventämään?

Oppilashuoltokomitea 1973

- **Oppilashuollon tavoitteet ja sisältö**
 - oppilaan kaikinpuolinen hyvinvointi ja terveys
 - oppimisen ja oppimisvaikeuksien voittamisen edistäminen ja koulutuksellisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon toteuttaminen
 - kouluyhteisön viihtyvyys ja turvallisuus
- **Oppilashuolto on ehkäisevää mutta myös korjaavaa, kun tarkoituksenmukaista suorittaa koulussa**
 - Ongelmia hoidetaan luonnollisessa ympäristössä

Oppilashuolto on koulun toimintaa

- **Vastuu kuuluu kouluhallinnolle**
 - opetusministeriölle
 - opetuksen/koulutuksen järjestäjälle
- **Tärkeimmät osa-alueet laajasti**
 - oppilaan ohjaus
 - koulun sosiaalityö
 - koulupsykologinen toiminta
 - kouluterveydenhuolto
 - kouluruokailu
 - koululaisten päivähoito
 - majoitus ja
 - lomavirkistys

Keskeisiä ehdotuksia 1973

- **Kouluterveydenhuollossa tulee olla**
 - enintään 5000 oppilasta/lääkäri
 - enintään 800 oppilasta/terveydenhoitaja
- **Vuoteen 1985 mennessä yhteensä**
 - 500 koulupsykologia ja
 - 500 koulukuraattoria
- **Laki psykologi- ja kuraattoritoiminnasta**
 - opetusministeriön esittelystä

Väestöpoliittinen intressi rapautui 1970->

- **1969: "ei tarvetta lakiin, kun kunnat ylittävät..."**
- **Tilastot: Terveys lisääntyi**
 - Ei päälle kaatuvia hyvinvointiongelmia
- **1980-luvun puolivälistä ->**
 - sosiaali ja terveydenhuolto keskittyi häiriöhoitoon
 - koulutus "ydintoimintaan" = opettaminen
 - "koti kasvattaa, koulu opettaa" (ks. Vesikansa 2009)
 - hyvinvointi/terveys eivät sopineet koululakiuudistukseen
- **OPM/OPH:ssa ajankohtaiseksi 2000-luvulla???**
 - edelleen "pyytämättä ulkoa annettu neuvo"?
 - *oppilashuollon oppaan valmistelu ei ole käynnistynyt*
 - *hyvinvointivaikutukset eivät mukana koulutuksen arvioinnissa edes 2009*

Hajanaisuus

- **Valtionhallinnossa ei ole**
 - sovittu vastuista
 - ei ole yhteistä T&K -ohjelmaa
- **Koulutushallinnosta puuttuu täysin tiedonhallinnan johtaminen/koordinaatio**
 - Ei yhteisiä määrittelyjä edes poissaoloista
- **Henkilöstölle ei yhteistä koulutusta**
 - Ammattiliitot kiistelevät pätevyyksistä
- **Tutkimus- ja kehitystyö satunnaista**
 - Ei tutkimukseen perustuvaa yhteistä kehystä
 - Vain projektirahoitusta

Missä olemme tänään?

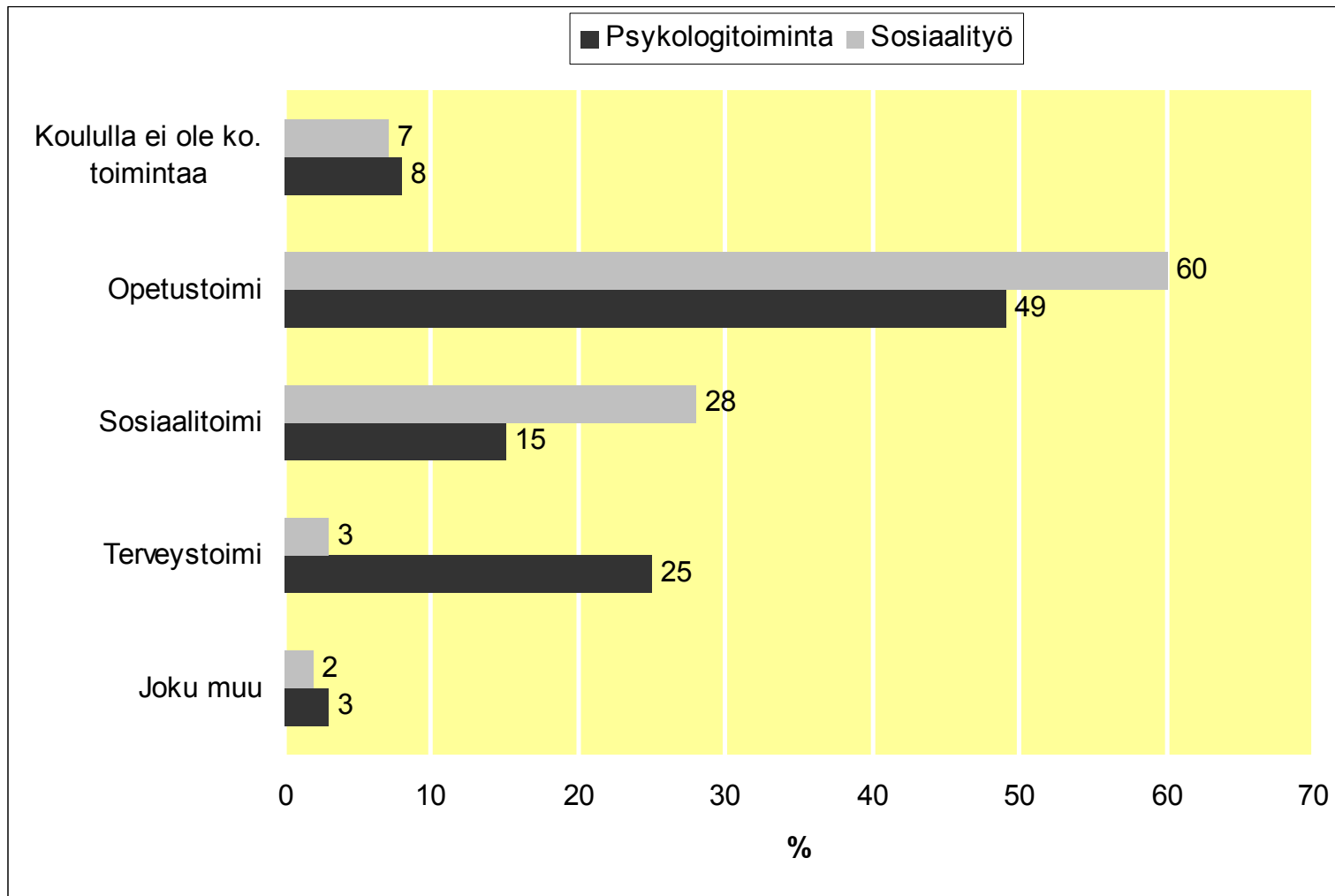
Mitä tiedämme henkilöstöstä/toiminnasta?

- **Koulutustilastoissa ei tietoja**
 - koulu/oppilaitoshyvinvoinnista
 - oppilas- ja opiskeluhuollosta
 - ei edes kurinpitotoimista tilastotietoa
- **Koulupsykologi/kuraattoritoiminta**
 - ei lainkaan tilastotietoa
- **OPH/THL (Stakes): Yhteistyön yritys sammui!**
 - **TedBM-hankkeen osahanke 2006-2008**
 - esitutkimukset: peruskoulut, lukiot ja amm. oppil.
 - **STM:n siirtymähanke 2009: peruskoulututkimus**
 - **Päätyi 2009, ei jatkoa**

Poimintoja kyselytuloksista

- **Vastaajana koulun johdolle**
 - Vastauksen yhteistyössä oppilashuollon kanssa
 - OPH/THL -raportti maaliskuussa 2010: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2009
- **Olellaista toiminta/resurssit koulussa**
 - Ei järjestäjän ilmoittama
- **Yksikkönä koulu/oppilaitos**
 - Lukumäärä/ 100 oppilasta
 - Viikkotyötunteja/100 oppilasta
- **Tiedot vertailukelpoisia: Voidaan yhdistää**
 - Kuvaamaan opetuksen/koulutuksen järjestäjää
 - Koko maan tilannetta

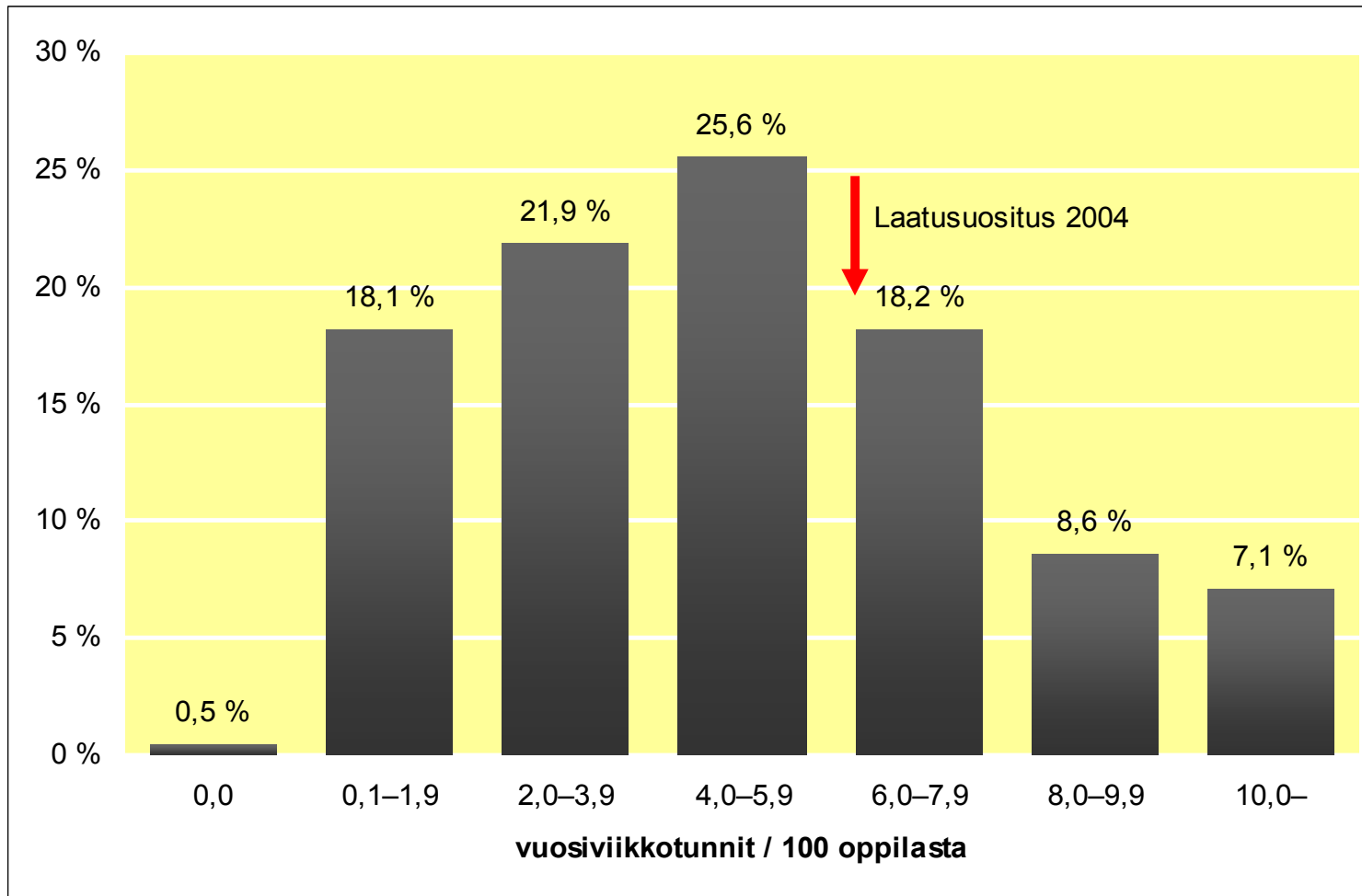
Peruskoulujen %-jakauma koulutuksen tuen pääasiallisen järjestäjän mukaan, 2008/9

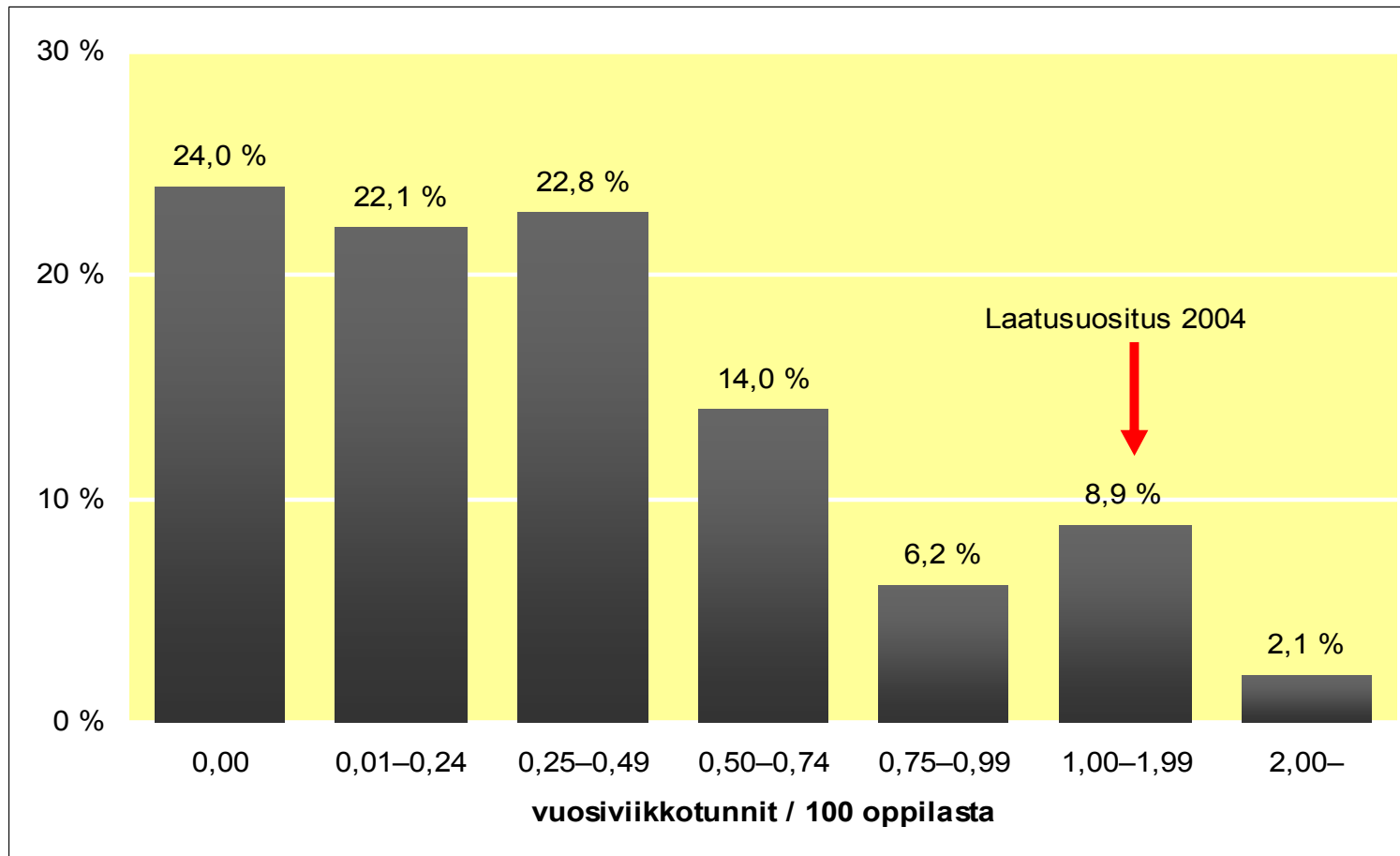
Ammattihenkilöiden toiminnan saatavuus peruskouluissa 2008/9 (%-osuudet)

	Ei tietoa	Kyllä
Koulunkäyntiavustaja	2	89
Opinto-ohjaaja (yläkoulut)	7	90
<i>Terveystenhoitaja</i>	<i>2</i>	<i>98</i>
<i>Koulukuraattori</i>	<i>6</i>	<i>77</i>
<i>Koulupsykologi</i>	<i>10</i>	<i>70</i>
<i>Koululääkäri</i>	<i>18</i>	<i>68</i>
<i>Suuhygienisti</i>	<i>39</i>	<i>39</i>
<i>Tk.hammaslääkäri</i>	<i>35</i>	<i>48</i>
Nuoriso-ohjaaja	13	15
Psyk. sairaanhoitaja	15	7

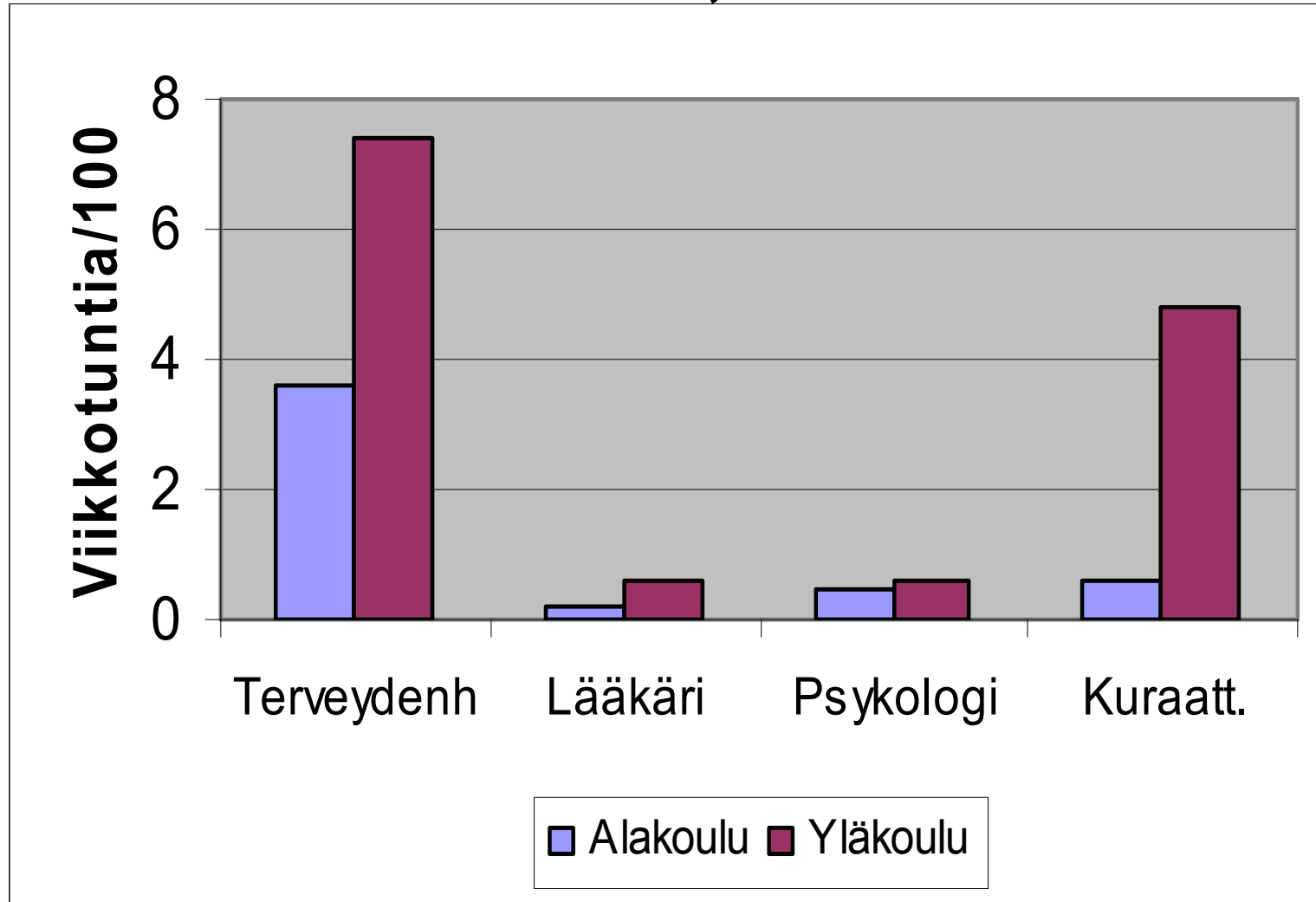
Peruskoulujen %-jakauma kouluterveydenhoitajan työpanoksen mukaan 2008/9

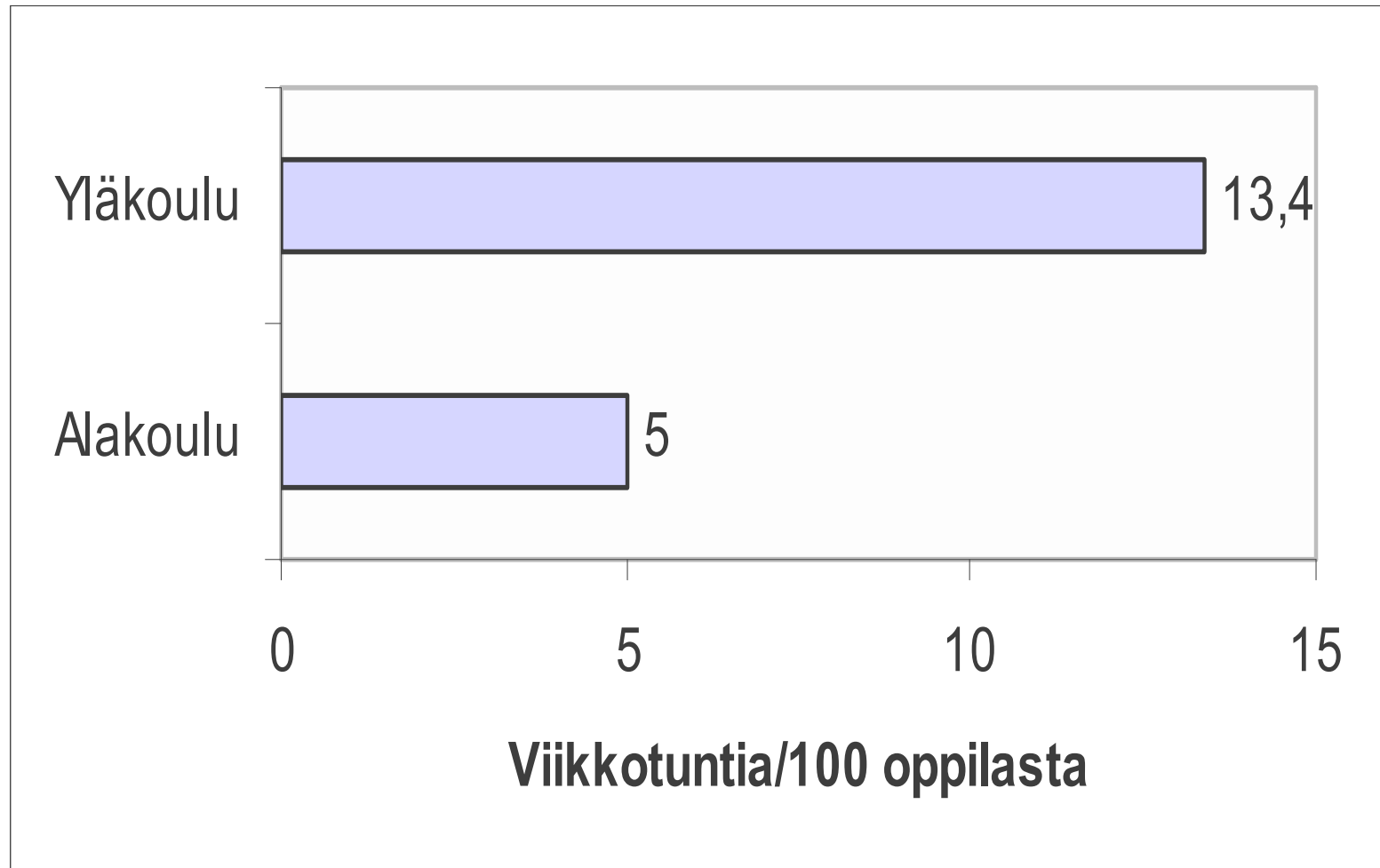
Peruskoulujen %-jakauma koulu- lääkäreiden työpanoksen mukaan 2008/9

Peruskoulussa viikkotuntia/100 oppilasta, Keskiluku, 2008/9

**Terveydenhoitaja, lääkäri, psykologi ja
kuraattori, *viikkotunnit/100 yhteensä***

Suuret erot koulujen välillä!!

Viikkotuntia/100 oppilasta,

**Neljännespoikkeamarajat,
joiden väliin sijoittuvat puolet peruskouluista**

- ***Terveydenhoitaja*** **2,5 – 6,9**
- ***Lääkäri*** **0,0 – 0,6**
- **Psykologitoiminta** **0,0 – 1,7**
- **Sosiaalityö** **0,2 – 3,8**

- **Opinto-ohjaaja (yläkoulu)** **8,1 – 14,3**
- **Koulunkäyntiavustaja** **11,7 – 60,1**

Henkilöstöjohtaminen: Johdettiinko toimintaa kokonaisuutena?

- **Ei yhteyttä edes terveydenhoitaja ja lääkärimitoituksen kesken!**
- **Lääkäripulaa ei korjattu lisäämällä terveydenhoitajatyöpanosta!**

**Hoidetaanko yksilöä vai
vahvistetaanko yhteisöjä ja
niiden kumppanuutta?**

Koulupsykologi- ja -kuraattoritoiminnan suuntautuminen peruskouluissa 2008/9, %-osuus

Työn sisältö	Ei tietoa	Ei lainkaan		Yli puolet	
		Psyk	Kur	Psyk	Kur
Suora asiakastyö	16-20 %	7	10	56	49
Moniammatillinen yhteistyö		13	10	12	15
Työ oppilasryhmien kanssa		57	31	0	3
Kouluyhteisön kehittäminen		47	33	0	0

Opiskeluhuoltohenkilöstön ja -ryhmien työ

**Valtaosaltaan
yksilösuuntautunutta
häiriöiden/ongelmien
tunnistamista, selvittelyä ja hoitoa
tai sen järjestämistä**

**Vanhempien ja nuorten
mahdollisuus osallistua
opiskeluhuollon arviointiin ja
kehittämiseen
koulussaan/kunnassaan
ollut erittäin harvinaista!!**

Entä toisen asteen oppilaitokset?

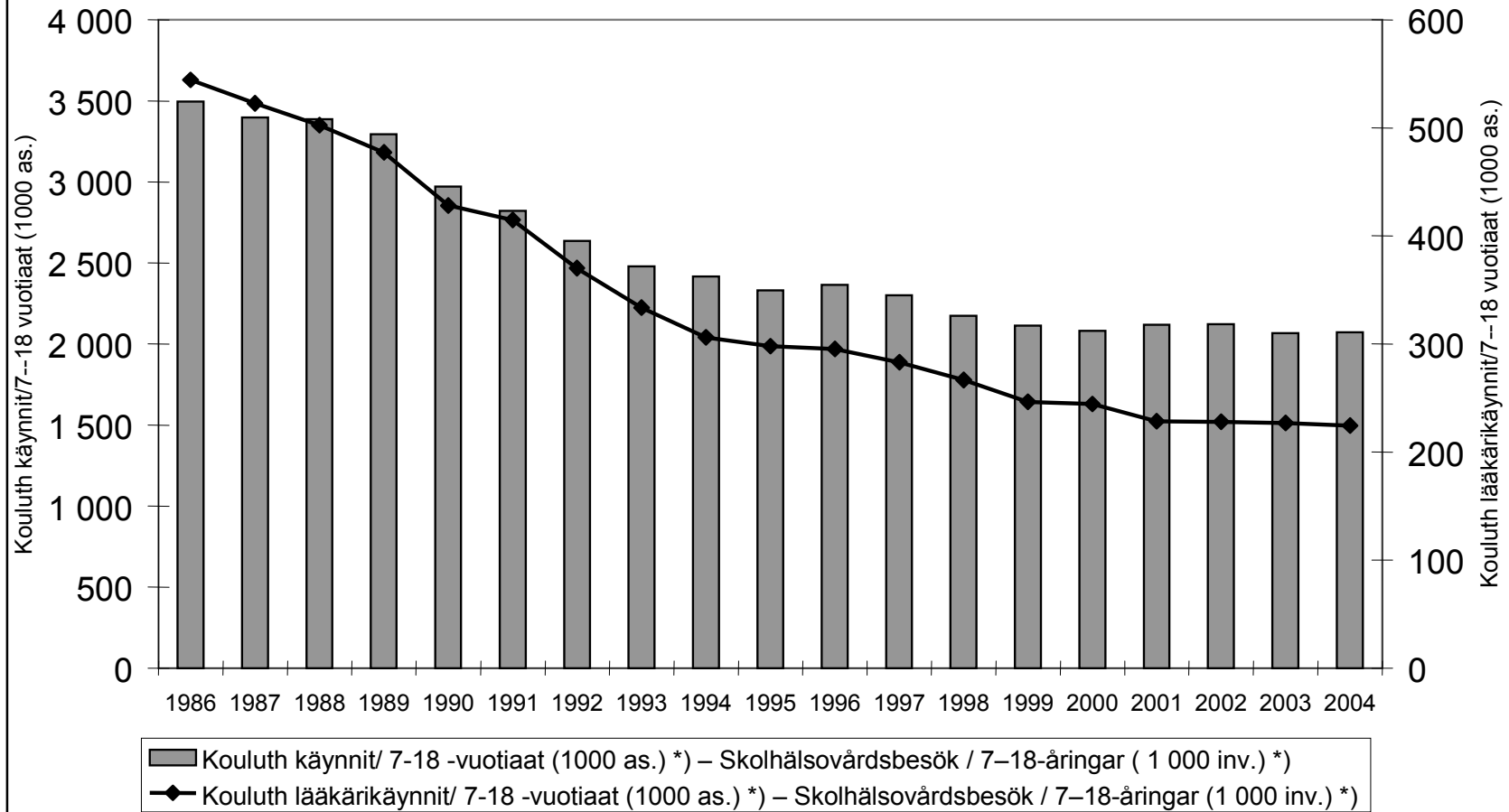
**Opiskeluhooltohenkilöstö lukioissa ja
ammattillisissa oppilaitoksissa**

	<u>Ei tietoa</u>		<u>Kyllä</u>		<u>t/vko/100</u>	
	LUK	AMM	LUK	AMM	LUK	AMM
Terveydenhoitaja	0	1	100	99	4,9	4,2
Lääkäri	9	8	77	65	0,4	0,1
Psykologi	9	11	63	49	0,4	
Kuraattori, tms.	6	5	58	76	0,2	3,2
Yhteensä					5,9	7,5

Mitä voimme sanoa kehityksestä 1980-luvulta alkaen?

- **Kuntien palkkatilastot:**
 - Perusopetuksen henkilöstö
- **Kouluterveydenhuollon käynnit 1985->**
- **Psykologi- ja kuraattoritoimia selvitettiin**
 - 1990-luvun alussa (lastensuojelulain muutos)
 - 2001- 2004 (peruspalvelujen arviointi)
- **Koulutuksen arviointineuvosto 2004**
 - Kysely peruskouluille, opiskeluhuoltohenkilöstön viikkotyötunnit
- **Terveyskeskuskyselyt 2005 - 2008**

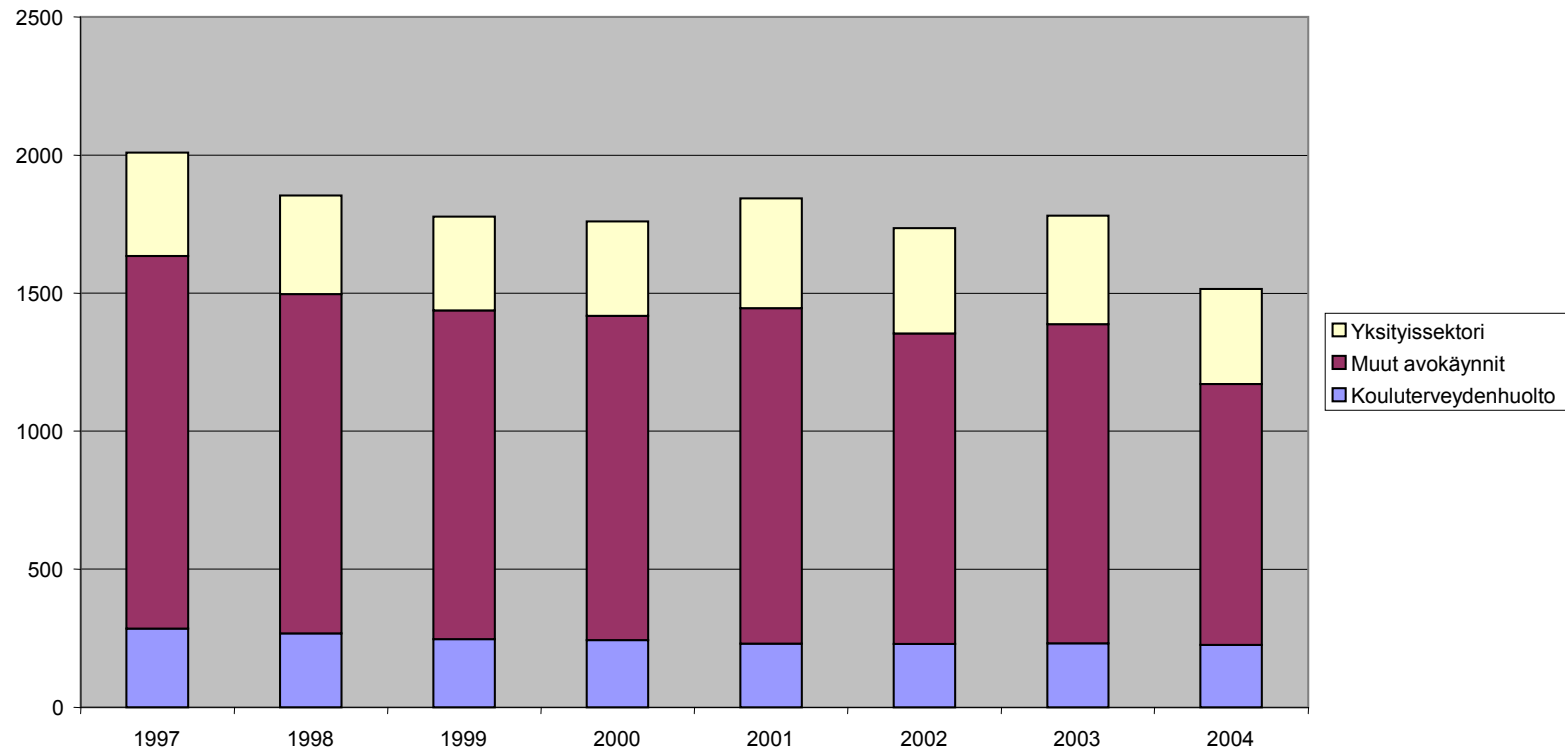
Kouluterveydenhuollon käynnit vuosina 1986-2004

Keskimääräiset 7–14-vuotiaiden lääkärikäynnit/1000 lasta/vuosi, 1997–2004

Terveyskeskusten avoterveydenhuolto (kouluterveydenhuolto/muut avokäynnit) ja sairausvakuutuskorvausta saaneet käynnit (yksityissektori)

KOKO MAA

Kuntien palkkatilasto

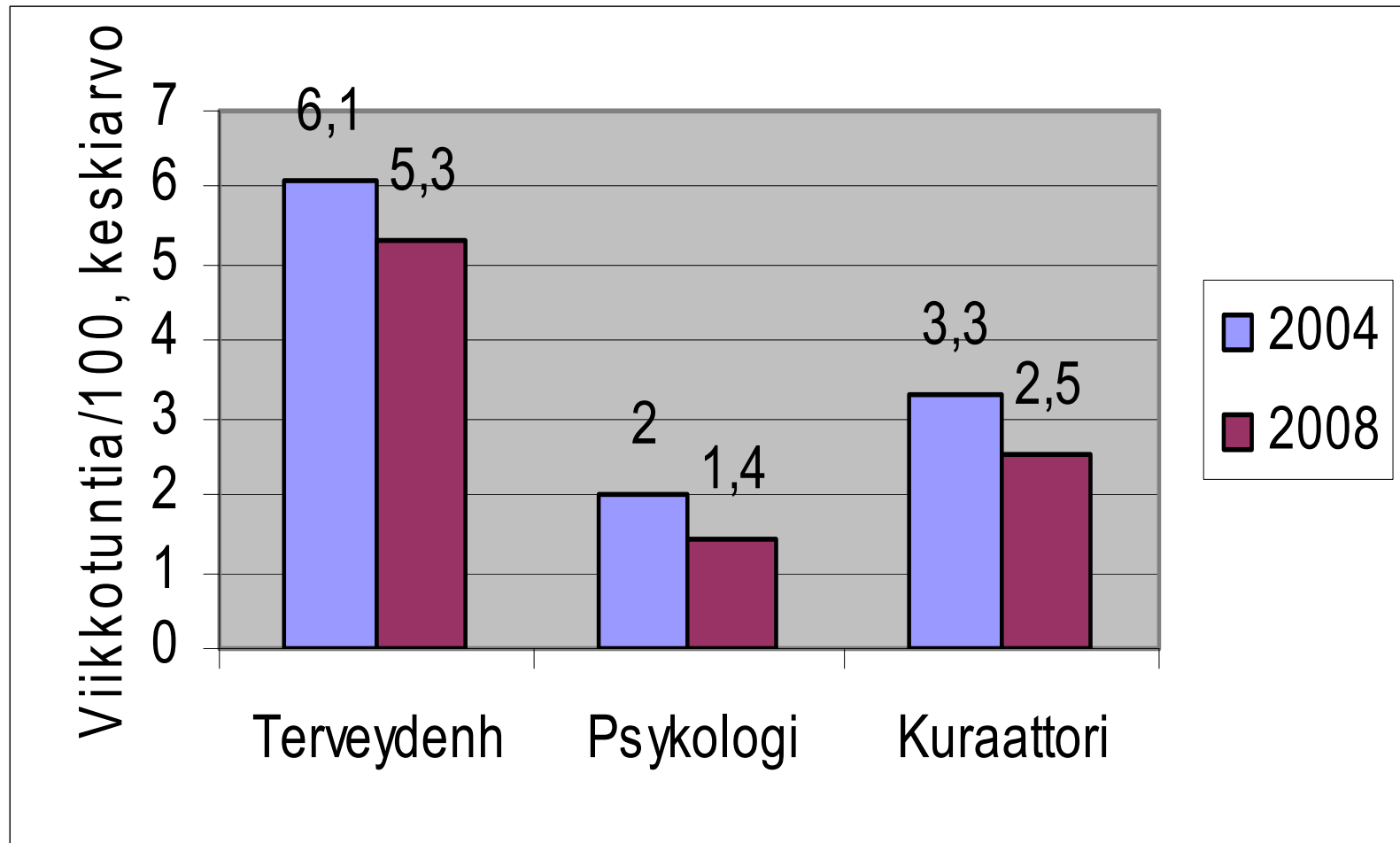
- **Koulunkäyntiavustajat**
 - Tulivat perusopetukseen 1990-luvulla
 - Vuonna 2008 noin 7500
 - Palkkasumma noin 110 milj .€

Lastensuojelulaki: Koulutuksen tuki

- Edk:n ponsi/lastensuojelulain muutos 1990
 - Psykologi- ja kuraattoritoiminta
 - Tavoite lisätä henkilöstöä
 - Opetushallitus ja Stakes, selvitys 1990-3
 - Virkojen/toimien määrä ennallaan
 - Usein täyttämättä, osa-aikaisia
 - Koulupsykologeja 132
 - Koulukuraattoreita 218
 - Läänit, peruspalvelujen arviointi 2001-2004
 - Tietoja kouluista 2001-2004, ei vertailukelpoista
 - Tietoja kunnilta 2004
 - Koulupsykologeja 290
 - Koulukuraattoreita 374
- Vuosina 1990-2004 henkilöstö lisääntynyt 30-50 %***
- Noin 60 % vuoden 1973 komitean tavoitteesta vuoteen 1985

Opiskeluhooltohenkilöstön viikkotyötunnit

2004 (Korkeakoski 2005) ja **2008** (Rimpelä ym 2010)

Terveyskeskuskyselyt 2005-2008

- **Koulu/opiskeluterveydenhuollossa muutokset eivät merkittäviä**
 - **Terveydenhoitajatyöpanos ennallaan tai vähentynyt hieman**
 - **Lääkärityöpanos vähentynyt, vaihtelee paljon myös samassa TK:ssa**
 - **TK:n väliset erot suuria sekä työpanoksessa että kehityssuunnassa**

Päätelmiä henkilöstön keskimääräisestä kehityksestä verrattuna 1980->

- **Kouluterveydenhuolto**
 - vähentynyt huomattavasti 1985-2000
 - **2000-2008**
 - kouluterveydenhoitajat: ennallaan?
 - koululääkärit: vähentynyt
- **Koulunkäyntiavustajat lisääntyneet paljon**
- **Koulun psykologi- ja kuraattoritoiminta**
 - 1990-93 virat ennallaan, täyttämättömien osuus?
 - 1994-2004, virat ja toimet lisääntyivät 30-50 %
 - 2004-2008, koulujen saama työpanos vähentynyt hieman???

Paneelille:

- Ydinkäsitteeksi "***opiskeluhuolto***"
 - Opiskeluyhteisöjen hyvinvoinnin edistäminen
 - ***Kehitettävä koulutukseen erikoistunutta mielenterveys- ja sosiaalityötä ja terveydenhoitoa toiminnallisena kokonaisuutena***
 - ei "kuraattori/psykologipalvelua"!!!
- Yhteinen/sama kaikessa koulutuksessa
 - vastuu opetuksen/koulutuksen järjestäjälle
 - "työsuojelu+työterveyshuolto"

Vahva tutkimustulos: *Erilliset toiminnot/ohjelmat* eivät edistä hyvinvointia!!

Olennaista *opiskeluyhteisöjen kokonaisuus*:

1. Vanhemmat/nuoret mukaan opiskeluhuollon arviointiin ja kehittämiseen
2. Päivitetään Komitea 1973:n esitykset
3. Koulutuksen hyvinvointivaikutusten arviointi
4. OPM ja STM: selvennetään ohjausvastuu
5. Yhteinen jatko- ja täydennyskoulutusohjelma
6. Valtion ja kuntien yhteinen investointiohjelma,
 - noin 300 milj. euroa/vuosi 2015 lähtien
7. Toiminnan seuranta, valvonta ja sanktiot

Erikseen selvittävää:
Opiskeluhoolto tukee vain opiskelevia:

- **Oppivelvollisuuden jälkeen koulutuksesta jäävät ja koulutuksen keskeyttävät**
 - noin 10 % jokaisesta ikäluokasta 16->
- **jäävät kokonaan ilman erityistä tukea, vaikka sitä eniten tarvitsevat**
- **Opiskeluhooltoon vastaava tuki turvattava kaikille alle 21 -vuotiaille tarpeen mukaan**
 - Yhteiskuntasopimus: Koulutusta kaikille
 - Tuki tarpeen, ei koulutusyksikön mukaan

Koulutus on
voimakkain yksittäin on
säädeltävissä oleva tekijä
nuorten hyvinvoinnin
edistämisessä ja
pahoinvoinnin hoitamisessa